

ISSN 2410-2601

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. І. І. Мечникова
ОДЕСЬКА ГУМАНІТАРНА ТРАДИЦІЯ

Δόξα / ДОКСА

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
З ФІЛОСОФІЇ ТА ФІЛОЛОГІЇ
ВИП. 1 (31)

СМІХ ТА СМІХОВА КУЛЬТУРА

Одеса
2019

Редакційна колегія:

докт. філософії,
проф. М. Вак (Нью-Йорк);
докт. філософії,
проф. Д. Йонкус (Каунас);
докт. філос. наук,
проф. І. В. Голубович (Одеса);
докт. філос. наук,
проф. О. А. Довгополова (Одеса);
докт. філос. наук,
проф. О. С. Гомілко (Київ);
докт. філос. наук,
проф. С. В. Куцепал (Полтава);
докт. філос. наук,
проф. М. В. Кашуба (Львів);
докт. філос. наук,
проф. В. І. Кебуладзе (Київ);
докт. філос. наук,
проф. С. О. Коначова (Москва);
канд. філос. наук,
доц. В. Л. Левченко (Одеса) –
головний редактор;
канд. філос. наук,
доц. К. В. Райхерт (Одеса);
докт. філос. наук,
проф. О. К. Соболевська (Одеса);
докт. філос. наук,
проф. С. П. Шевцов (Одеса) –
головний редактор;
докт. філос. наук,
проф. О. І. Хома (Вінниця)

докт. філол. наук,
проф. Н. В. Бардіна (Одеса);
докт. філол. наук,
проф. Т. С. Мейзерська (Київ);
докт. філософії,
проф. В. Б. Мусій (Одеса);
докт. філософії,
проф. Т. Щитцова (Вильнюс);
докт. філософії,
К. Харер (Потсдам);
докт. філософії,
проф. Л. Амір (Бостон);
докт. філос. наук,
проф. С. Г. Секундант (Одеса);
докт. філософії,
проф. Б. Сенай (Бурса).

Редакція випуску – В. Л. Левченко,
І. В. Голубович

Друкується за рішенням Вченої ради Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (протокол № 9 від 28 травня 2019 р.).

Свідоцтво Держкомінформу України серія КВ № 6910 від 30.01.2003 р.
Згідно наказу Міністерства освіти і науки України № 693 від 10.05.2017 р.
збірник внесено до переліку друкованих періодичних видань, що включаються до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт з філософських наук.
Постановою президії ВАК України збірник внесено до переліку наукових видань, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт з філософських і філологічних наук (постанови № 3-05/7 від 30.06.2004, № 1-05/7 від 04.07.2006, № 1-05/8 від 22.12.2010).

© “Одеська гуманітарна традиція”, 2019

© Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2019

Це видання є спільним проектом Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова і міського наукового товариства «Одеська гуманітарна традиція». Збірник наукових праць «Добча / Докса» має міждисциплінарний характер, редакційна колегія публікує статті, що містять результати наукових досліджень переважно у галузі філософії та філології. Кожен випуск присвячений окремій тематиці.

Тридцять перший випуск збірника «Докса» присвячений проблематиці природи сміху та його місця у культурі та соціумі. Він презентує результати оригінальних досліджень феномену сміху та смішного та різні виміри їхнього існування та презентації, а також рефлексії з приводу їх в історії гуманітарної, філософської та богословської думки. За тематикою цей випуск є продовженням попередніх випусків, що були присвячені гемологічній проблематиці.

В першому розділі «Дослідницькі програми по вивченню сміху та сміхової культури» розглядається низка питань, пов'язаних з деякими аспектами існування та функціонування сміху та смішного в різних царинах соціального, культурного та релігійного життя. Зокрема, надаються ґрунтовні розвідки щодо дослідження сміху у науковій періодиці, карнавальному житті, семіотичній теорії, антиномічності сучасного релігійного життя з точки зору сміхової культури, сакралізації та іншого.

Другий розділ «Феномен сміху в соціально-етичному вимірі» об'єднує статті, в яких досліджується місце сміху та сміхової культури у різних сферах суспільного життя: в умовах абсолютистського двора, в історичних анекдотах, лікарняній клоунаді, у дискурсі довіри, при розладах харчової поведінки та іншого.

Третій розділ присвячений дослідженню місця сміху та смішного у культурі та мистецтві. Автори статей аналізують різний художній досвід, звернення до втілення смішного у сучасному мистецтві (образотворче мистецтво, література, музичний театр та фотомистецтво). Зокрема розглядається, як втілюється романтична іронія у творчості Івана Котляревського та Едгара По, як рефлексія на сучасні політичні конфлікти репрезентується у мистецтві карикатури. Також в розділі осмислюється місце провокації у сучасному мистецтві.

В четвертому розділі ми презентуємо статтю лауреата всеукраїнського конкурсу молодих дослідників з філософії та гуманітаристики пам'яті Неллі Іванової-Георгієвської (конкурсу 2018 року) О. Уткіна. Ця стаття присвячена дослідженню герменевтичних аспектів переживання містичного досвіду та герменевтичної стратегії щодо інтерпретації містичного тексту.

Вже традиційний для нашого видання п'ятий розділ «Філософські Есеї» містить текст відомої одеської дослідниці культури Срібного Віку Олени

Соболевської «Вдруг», у якому вона робить спробу тлумачення одного з найбільш часто вживаних в російській мові слів, а саме слова «вдруг» (українською мовою – «раптом»).

В шостому розділі «Критика» надається критична стаття щодо концепції української дослідниці Ольги Мальцевої, в якій аналізуються модуси сміху в соціокультурній динаміці.

Редакційна колегія й автори запрошують читачів до діалогу і роздумів про природу сміху, його властивостей та артикульованість у сучасному соціумі, філософії, релігії та мистецтві.

Редакційна колегія

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АФНАСЬЄВ Олександр – докт. філос. наук, проф. кафедри філософії та методології науки Одеського національного політехнічного університету

БОРОДІНА Наталія – канд філос. наук, доц. кафедри філософії та методології науки Одеського національного політехнічного університету

БУЦИКІНА Євгенія – канд. філос. наук, ас. кафедри етики, естетики та культурології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

ВАСИЛЕНКО Ірина – канд філос. наук, доц. кафедри політології, соціології та соціальних комунікацій Одеської національної академії зв'язку.

ВЕРШИНА Вікторія – канд філос. наук, доц. кафедри філософії Дніпрівського національного університету ім. О. Гончара.

ГОЛУБОВИЧ Інна – докт. філос. наук, проф. кафедри філософії та основ загальногуманітарного знання Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

ГРИБКОВА Юлія – канд філос. наук, доц. кафедри іноземних мов Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка.

ЄРЬОМЕНКО Олександр – докт. філос. наук, проф., зав. кафедри філософії Одеської національної юридичної академії.

ЗОЛОТАРЬОВА Кристина. – студентка відділення культурології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

ЗОЛОТАРЬОВА Олена – доц. кафедри правових дисциплін Одеського Інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом.

КАШУБА Марія – докт. філос. наук, проф., зав. кафедри гуманітарних дисциплін Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка

КИРИЛЮК Олександр – докт. філос. наук, проф., зав. Одеською філією Центру гуманітарної освіти НАН України

КОВАЛЬОВА Ніна – канд філос. наук, доц. кафедри культурології, мистецтвознавства та філософії культури Одеського національного політехнічного університету.

КОЖЕМ'ЯКІНА Оксана – канд філос. наук, доц. кафедри філософських та політичних наук Черкаського державного технологічного університету.

КОЛЕСНИК Олена – докт. мистецтвознавства, проф. кафедри філософії та культурології Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка.

КОРОЛЬКОВА Ольга – канд філол. наук, доц. кафедри культурології, мистецтвознавства та філософії культури Одеського національного політехнічного університету.

ЛЕВЧЕНКО Віктор – канд. філос. наук, доц. кафедри культурології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

МИСЮН Ганна – канд. мистецтвознавства, доц. кафедри культурології,

мистецтвознавства та філософії культури Одеського національного політехнічного університету.

МИХАЙЛЮК Олександр – докт. іст. наук, проф., зав. кафедри документознавства та інформаційної діяльності Національної металургічної академії України (м. Дніпро)

ПАВЛОВА Олена – докт. філос. наук, проф. кафедри етики, естетики та культурології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

ПЛАТИКА Юрій – студент відділення культурології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

РАЙХЕРТ Костянтин – канд. філос. наук, доц. кафедри філософії та методології пізнання Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

РУБСЬКИЙ В'ячеслав – канд. богосл. наук, магістр філософії, старший викладач кафедри практичної психології Одеського національного морського університету

СЕМОТЮК Орест – канд. політ. наук, доц., докторант кафедри нових медій Львівського національного університету ім. Франка

СОБОЛЕВСЬКА Олена – докт. філос. наук, зав. кафедри культурології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

УТКИН Олег – студент відділення культурології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

ШЕВЦОВ Сергій – докт. філос. наук, проф. кафедри філософії та методології пізнання Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

Розділ 1.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОГРАМИ ПО ВИВЧЕННЮ СМІХУ ТА СМІХОВОЇ КУЛЬТУРИ

Розділ 2.

ФЕНОМЕН СМІХУ В СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНОМУ ВИМІРІ

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.1\(31\).186358](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.1(31).186358)

УДК 395. 929.7: 379.8

Анна Мисюн

FOLIES VERSAILLES: СМЕХ И ЗАБАВЫ В ДИСКУРСЕ АБСОЛЮТИЗМА

Статья посвящена продуктивности междисциплинарного подхода к исследованию дискурса смешного в культуре абсолютизма: манифестации облигаторного смеха и веселья, кодексы забав и времяпрепровождения, визуализация и легитимация досуга и т.п.. Цель анализа – выявить повседневные и символические контексты смешного в пространстве Версаля, артикулируемые как в пространственной организации дворца и паркового комплекса, так и в кодексах Людовика XIV по освоению этого пространства.

Ключевые слова: Версаль, абсолютизация смешного, культурно-политическая конверсия пространства досуга, локальная ментальность, пространственная организация, репрезентация власти, эстетика досуга.

Исследования повседневных практик, в том числе и смеховых, в исторических культурах становится с середины XX в. одной из важнейших тем гуманитарного дискурса. Символические структуры Власти просматриваются и становятся практически осязаемыми в процессе изучения организованных праздников, ритуализованого времяпрепровождения королевского двора, особенно, когда речь идет о таком сложном культурном комплексе как Версаль времен Людовика XIV. Этой проблеме посвящены тысячи работ зарубежных и отечественных исследователей как в культурно-философском, так и в практически историческом аспекте. В данной статье мы на материале кодексов Короля-Солнца и структурно-пространственной организации Версаля рассмотрим вопрос досуга и природу смешного как инструмент политического и психологического подчинения двора абсолютной воле монарха и международной манифестации последней. Междисциплинарный подход на основе социокультурного анализа культурного артефакта, в данном случае, досуговых практик и репрезентативных праздников Версаля Людовика XIV, дает возможность в нашем небольшом исследовании раскрыть дискурсивные практики абсолютизма в организации жизни двора, в конечном итоге приведшие к созданию особой окончательно оторванной от Франции локальной ментальности придворных и королей.

Версаль творился молодым королем, как известно, переполненным собственными комплексами и наполненным идеями Абсолютной власти – своеобразной гиперкомпенсацией переживаний Фронды, любви/стыда за

Королеву Мать и униженное положение короны в вечно (по крайней мере, на его веку) воюющей стране. Вопреки всем стараниям Ж.-Б. Кольбера по перестройке и «абсолютизации» «Пале» Лувра [Малов 1991: 45], Людовик XIV в 1673 г. выбирает «Шато» Версаль для того, чтобы строить здесь Новый свет для Нового Солнца. Разрушается старый охотничий замок Людовика XIII и начинается возведение абсолютного Центра Франции с прицелом на Центр обитаемой вселенной.

Несомненно, что главной идеей Версаля практически с самого начала и наверняка осмысленной молодым королем была идея политического и тотального контроля, того самого Паноптикума, о котором писали М. Фуко и особенно применительно к Людовику М. Ямпольский. Не случайно последний в своем исследовании символической функции власти Версалью и Королю-Солнцу посвящает главу под названием «Место Бога: суверен как узурпатор» [Ямпольский 2004: 153–184]. В 1677 г. король переводит в Версаль Суд и правительство, а 6 мая 1682 г. вместе со двором и всеми властными магистратурами переезжает в еще недостроенное Шато [Перуз де Монкло 2006: 16]. Из своего Версаля король уедет ночью 9 августа 1715 г. в Сен-Дени, практически тайно – к месту упокоения, после того как в течение восьми дней его тело находилось в Салоне Геркулеса для всеобщего обозрения. Таким образом королевский Паноптикум завершает солнцеподобный круг, в последний раз перед заходом освещая и освящая вновь сотворенный народ – Версальский двор. Символично и то, что в пространстве Версаля в первые годы его творения суверен часто примерял на себя образ Геракла, пока не принял окончательно лик Аполлона. А над воротами Сен-Дени, упокоившего прах короля, еще со времен Франциска I красовалось изображение Геракла, попирающего змей.

Возведение Шато и города было поручено Луи Ле Во, при этом с самого начала предполагалось, что строится если не новая столица, то уж точно административный центр страны. Земля под застройку у подножья Большого дворца отдавалась почти за бесценок, но при соблюдении абсолютных правил. В их основе – единая планировка домов (по Филиберу дю Руа), расположенных вдоль трех осей – лучей от Площади Парадов с конной статуей Короля Солнца [Скюдери 2010: 85–87]. Но все же главным пространством этого нового Места силы становится комплекс Шато Версаль с прилегающими ландшафтами, которые теперь принято называть Садами. Их возводит Андре Ле Нотр – идеолог абсолютного преобразования природы в угоду торжеству Власти. «Ле Нотр, который я думаю, является одним из величайших французских художников, абсолютный контролирующий», – говорит в одном из интервью живой классик современности Аниш Капур, с которым они родились в один день

– 12 марта – с разницей в 341 год. – «Почти каждая мелочь предназначена для абстрактного совершенства, где сама природа почти уже не природа» [Grey 2015]. Эту же мысль подчеркивает и М. Ямпольский: «В репрезентативном смысле геометрия «искусственных видов» – это прямое продолжение дворца, и нужна она главным образом ради центральной оси симметрии, позволявшей владельцу Версаля занимать позицию наблюдателя, которой противостояло воплощение Бога – солнце, расположенное на другом конце «княжеского луча». Солнце располагалось как бы в точке схода садовой перспективы, в точке божественной бесконечности» [Ямпольский 2004: 165].

В самой структуре, художественных решениях, планировке и предназначении отдельных элементов и всего комплекса Версаля целиком разлиты, кристаллизованы, демонстративно выставлены на показ однозначные коннотации Власти, Величия, Победы над природой в абсолютно организованном ландшафте. При этом сам этот ландшафт оживляется по замыслу Короля-Солнца весельем и досугом, правда, что являет собой практически оксюморон, строго организованным и прописанным четким уставом. И закладывались эти победы много раньше, чем вся перестройка Большого дворца. Еще в 1661 году король дал поручение Андре Ле Нотру создать парковый ансамбль, который в основном будет завершён только в 1700 г. Но с самого начала это пространство формируется не только как место демонстрации/реализации политических амбиций короля, 32 из 54 лет продуктивного правления проведенного в войнах за экуменическое господство Франции. Не только как место приемов послов и милости к провинившимся подданным, но и как мифический остров Кифера, воспетый в живописи Антуана Ватто.

«Королевская власть возникает из субстанциального слияния подданных в теле суверена, которое при этом остается механическим конгломератом элементов. Вот почему королевская власть на определенном этапе находит идеальное выражение в аллегории – «составном существе», чьи чары коренятся в соединении несоединимого», – пишет М. Ямпольский [Ямпольский 2004: 618]. Воспитанный великим дипломатом своего времени кардиналом Мазарини, хоть и без большой приязни к последнему, создавший собственный малый двор, наконец-то, верных ему людей, Людовик прекрасно понимал не только силу искусства в вопросах управления массами, но и особенно силу сферы развлечений [Сидоренко 2013: 89]. Едва получив полноту власти, он уже начинает использовать Версаль как место управляемого развлечения, политически спланированного смеха и формирования собственного артистического имиджа. В 1661 г. суверен проводит здесь малый выезд с узкой группой

приближенных с целью открытия зверинца и проведения небольшого балета как своеобразной репетиции будущих королевских шоу [Ракова 2004: 2]. Тогда же становится очевидной необходимость расширения и дворца для свиты и перестройки – перепланировки сада с его «тематическими зонами», зверинцами, Большим и Малым буфетами и т. п. В годы, когда проводились крупные праздники, внешний вид Версаля постоянно совершенствовался, с целью превратить его в обрамление, соответствующее таким спектаклям, как: «Удовольствия очарованного острова» (1664), «Великие королевские увеселения в Версале» (1668) и «Версальские увеселения» (1674) [Неклюдова 2008: 46–52]. В определенном смысле последовательность увеселений – прогулка, музыка, театр, обед, балет, салют – уже задавали маршрут, «правила посещения» садов, и намечали район посещения в соответствии с практическими и символическими требованиями праздника. Однако, подобный маршрут, каждый раз связанный с определенным событием, не мог полностью отвечать ни повседневным потребностям придворных, ни удовольствиям, получаемым от каждого посещения, ни артикуляциям идей абсолютной Власти. Тем более, что многое оставалось вне контроля, допускало слишком много свободы взгляду придворного, оставляло время, которое по версальскому замыслу короля тоже должно было принадлежать/подчиняться только его Воле. Для организации прогулки было желательно наличие инструкции [Louis XIV. Maniere...]. Уже существовали тексты, предлагающие определенные маршруты, такие как «Прогулка по Версалу» Мадлен ле Сюдери [Сюдери 2010: 199–125] и «Любовные похождения Психеи и Купидона» Жана де Лафонтена [Лафонтен 1964]. Но эти произведения были навеяны мотивами скорее литературными, нежели практическими. Они отвечали интересам галантной свиты короля и правилам игры возможной будущей фронды. В месте, узурпированном у Бога, первоочередным стало создание «Нового завета» и часослова, призванного в легкой и галантно-игривой форме, но все же насаждать Закон Нового Иерусалима.

Когда закончился период больших праздников, а двор окончательно обосновался в Версале, дворец и сады сами стали представлять собой зрелище. Инструкции посещения садов Версаля стали тем более важными, так как они гарантировали, что именно взгляды короля будут артикулированы в них. Разделяя эстетические принципы Мадлен ле Сюдери, по которым «искусство украшает природу», так же как и технологические требования, выведенные из картезианской метафизики и направленные на «подчинение себе природы», Воля короля, символически вписанная в эстетику Версаля, была, таким образом, довершена и

закреплена в самолично разработанном им маршруте. Этот маршрут, хотя и длиной в восемь километров, включал в себя лишь малую часть множества диковинок, которые следовало осмотреть.

«Монарх может желать установить между своим развлечением и своей властью, между своим царствованием и своей любовью к прекрасному, между своим удовольствием и своей персоной нечто вроде мостика... Он чувствует сильную потребность ознаменовать своё царствование приростом красоты и культуры, дать которые своему народу в дополнение к справедливости и благоденствию – его долг», – утверждает мотивации суверена Филипп Боссан [Боссан 2002: 18]. Людовик XIV еще для не до конца завершеного детища Ле Нотра создал поучение «Манера показа Садов Версаля» [Louis XIV. Maniere...], которое регулировало уже и не сам ландшафт, а способы коммуникации с ним. Важно заметить, что за время освоения и постройки Версаля и его Садов Людовик по меньшей мере дважды пересматривает этот инструктивный документ, начиная с 15 и завершая 25 актами балета-коммуникации придворных с пространством «места Силы» Франции.

Итак, в конечном варианте предполагалось 25 этапов движения с отдыхом, потреблением напитков, мороженого, купаниями, созерцанием перспектив, фонтанов, гротов... И все это – в четко расписанном порядке, безо всяких отступлений, хотя с возможными вариантами. И главная ось – Большая Перспектива несла основную политико-историческую нагрузку. Фонтан Латоны (невидимый из зеркального зала, посвящен королем памяти Матери и Фронды) следовало рассмотреть, стоя лицом к Королевской аллее, так называемому «tapis vert» (зеленый ковер), и Колеснице Аполлона (посвящен Королю Солнцу). Дойти до Большого Канала и обернуться на Большой Дворец. Это смысловой центр всей государственной идеи Версаля. Аполлон – альтер эго Людовика XIV оказывается одним из центров всего действия по рассмотрению садов, последующему перетеканию масс и развлечений в/на Большой канал, за которым на лужайке боскеты Звезды раз в неделю, как впрочем, и сейчас, устраивали фейерверки, так полюболюбившиеся еще с «Удовольствия очарованного острова» – первого выездного праздника в Версале, сценарий для которого готовил Мольер [Сидоренко 2013: 87]. Карло Вигарани, который устраивал первые представления для Людовика в Версале 1660-е годы, кроме всего прочего замещал до конца своей жизни в 1713 году должность Главного директора Королевских развлечений. Это ему пришла в голову идея разбавить огненные шутки шутками водными [Ленотр 2003: 36]. Так в потаенных аллеях Версаля возникли увеселительные водные уголки, где одним придворным пристало смеяться над другими – облитыми неизвестно откуда

взявшимися струями воды.

Веселые развлечения, начинавшиеся с версальских спектаклей и представлений, на которые уходили баснословные суммы, презентовали короля перед своими подданными и представителями иностранных держав в той роли, которая была в тот или иной момент для него актуальна [Малов 1996: 154]. С годами сценический образ короля менялся и отшлифовывался (такая продуманность собственного репрезентативного образа не была присуща ни одному другому монарху Европы). В итоге подданные Людовика XIV видели в нём Марса, Нептуна, Весну, Геркулеса. Но главным репрезентативным образом Людовика XIV было всё-таки Солнце, или Аполлон, что одно и то же. Не случайно, в обоих правилах прогулок по Версалью этому образу с повторениями уделено огромное внимание. *«Войти в Купальни Аполлона и обойти их кругом»; «...идти прямо сверху от фонтана Латоны и остановиться для того, чтобы рассмотреть его, Тритонов, пресмыкающихся, статуи, королевскую аллею, фонтан Аполлона, Канал, затем обернуться, чтобы увидеть Цветник и замок»; «Повернув направо, подняться между бронзовым Аполлоном и Лантеном...»; «Остановиться, чтобы полюбоваться спусками, декоративными вазами, статуями, Тритонами, фонтаном Латоны и замком, и находящимися с другой стороны королевской аллеей, фонтаном Аполлона, каналом, боскетами, фонтанами Флоры и Сатурна, справа Церерой, а слева Бахусом» [Louis XIV. Maniere...] и т. д.* Важно заметить, что в Правилах посещения Садов отмечены практически все те образы, которые принимал на себя король-актер в разных репрезентативных целях.

Созерцание подкрепляется забавами и весельем – потреблением фруктов, вина, мороженого, музыки и даже танцами в строго означенных местах. И водой, как знаком Силы, символом присутствия неизменного и видимо-невидимого суверена, узурпировавшего место Бога. М. Ямпольский анализирует, «каким образом сила (в символике воды – А. М.) постепенно преобразуется в водяное зеркало – носитель иллюзий. <...> В Версале водяное зеркало подходит прямо к дворцовой Галерее зеркал. <...> Функция монарха, как и функция солнца, заключается не в том, чтобы быть оживляющей мир энергетической душой, но, наоборот, чтобы останавливать хаотическое движение энергии водоворотов, придавать миру неподвижность» [Ямпольский 2004: 178]. Таким образом, безудержная энергия веселья вводится в симметричные рамки правил суверена. Это строго организованный и контролируемый досуг, смех по распоряжению и в нужном месте. Отсюда и водяные ловушки как форма наказания через осмеяние для тех, кто на свой страх и риск отклоняется от оси видения короля. И в то же время всевозможные поощрения всякому, кто, петляя и

многократно возвращаясь к Центру – Аполлону – Солнцу, в полной мере вкусит иллюзию перспективы в геометрически организованном пространстве Версаля – Мира.

Придворные увеселения Людовика XIV представляли собой отлаженный, продуманный до мелочей механизм или, как называет это в духе эпохи М. Ямпольский, «автомат». Досуговые акции придумывала и воплощала в жизнь огромная команда творцов: Вигарани готовил фантастические декорации, Бенсерад и Периньи сочиняли сонеты и изречения к эмблемам, Люлли – музыку, Мольер – театральные представления. Сам Людовика XIV не просто должен был одобрить предложенный ему сценарий, но и во многом задавал тон в процессе подготовки. Именно посредством празднеств и увеселений суверен отправлял своим придворным очередное послание, порой оно было адресовано представителям иностранных держав, которые были обязательными гостями на таких увеселениях, что находит отражение и в придворной живописи, например, Антуана Куапеля. Это было способом не просто абсолютистской коммуникации, но и механизмом сохранения баланса между различными политическими и психологически значимыми для монарха персонами. Сам Людовик XIV в назидательных мемуарах, написанных им в качестве наставления дофину, особо отмечал необходимость такого баланса: «Безусловно, нужна сила, чтобы всегда поддерживать правильный баланс между людьми, которые делают усилия склонить его [суверена] в их сторону» [Louis XIV. Mémoires...].

Представляется значимой и временная константа, связанная с досуговыми практиками Версаля. В первые десятилетия правления короля и строительства дворцово-паркового комплекса значимыми были грандиозные, длившиеся до недели действия, состоявшие из череды балетов, парадов, спектаклей, салютов и банкетов. Так «Удовольствия очарованного острова» длились неделю, Карусель по поводу рождения наследника продлилась десять дней. По мере постройки Версаля и Садов большие праздники длятся не более двух суток и носят космический и даже фантазмагорический характер. Происходит культурно-политическая конверсия пространства досуга, когда местность украшает празднество, само по себе полное удивительных эффектов, таких, например, как утренняя заря, которая зажигалась в конце праздника по мановению Людовика-Аполлона, сменяя собой фейерверк. Придворный писатель и историк А. Фелибьен восторгался: «Столь великое число ракет... как если бы это они заставили звезды скрыться, и празднество это подошло к концу, лишь когда день, ревнуя к превосходству столь прекрасной ночи, уже начал являться» [Неклюдова 2008: 324]. Именно эта местность, преобразованная из

природной в симметрично иллюзорную, с появляющимися и исчезающими дворцами и павильонами, сооружёнными придворным декоратором Карло Вигарани из богатых тканей и картона, зеркалами дворцовой Галереи и Великого канала становится пространством повседневного обитания двора. И это главная забава, предложенная нации Королем-Солнцем – превратить крайне стесненную, бесконечно некомфортную, абсолютно несвободную жизнь придворных в иллюзию вечного праздника и «очарованного удовольствия», смеха и досуга под водительством абсолютного монарха.

Таким образом, дворцово-парковый комплекс Версаля с присущими ему повседневными практиками нормированных прогулок по Садам, просмотром в строго отведенных местах и в урегулированное время комедий, балетов, участие в последних, сверхпотреблением, в том числе и продуктов питания можно рассматривать как форму культурно-политической конверсии пространства досуга в репрезентацию абсолютной власти суверена. Именно Версаль окончательно закрепляет за смешным, тщательно выверенным и адресным, функцию порицания или поощрения отдельно взятого придворного или группы. Само существование в пределах эстетики Версаля формирует особую локальную ментальность, которой присуще ощущение жизни как вечного праздника до тех пор, пока она пребывает в пространстве Версаля, смысловым и физическим центром и в то же время лейтмотивом которым является абсолютный монарх.

Список использованной литературы

- Боссан, Ф. (2002) *Людовик XIV, король-художник*; пер. с фр., Москва: Аграф, 272 с.
- Ленотр, Ж. (2003) *Повседневная жизнь Версаля при королях*; пер. с фр., Москва: Молодая гвардия, 230 с.
- Лафонтен, Ж. де. (1964) *Любовь Психеи и Купидона*; пер. с фр., Москва-Ленинград: Наука, Дата звернення: 12.05.19. Режим доступу: [https://www.rulit.me/books/lyubov-psihei-i-kupidona-read-295610-\(1-71\).html](https://www.rulit.me/books/lyubov-psihei-i-kupidona-read-295610-(1-71).html)
- Малов, В. (1991) *Ж.-Б. Кольбер. Абсолютистская бюрократия и французское общество*, Москва: Наука, 240 с.
- Малов, В. (1996) *Людовик XIV: Опыт психологической характеристики*, в: *Новая и новейшая история*, Москва, № 6, сс. 152–170.
- Неклюдова, М. (2008) *Искусство частной жизни: Век Людовика XIV*, Москва: ОГИ, 440 с.
- Перуз де Монкло, Ж.-М. (2006) *Версаль*; пер. с фр. Москва: Слово / Slovo, 424 с.
- Ракова, А. (2004) *Версальские праздники Короля-Солнце*, СПб.: Изд-во Гос. Эрмитажа, 16 с.
- Сидоренко, М. (2013) *Репрезентативный образ Людовика XIV в творчестве*

- Мольера*, в: *Идеи и идеалы*, № 2 (16), С. 86–94.
- Сольнон, Ж.-Ф., Сессоль, Б. де, Валлуар, Ф. (2007) *Версаль*; пер. с фр., Москва: БММ, 296 с.
- Скюдери, М. де. (2010) *Карта страны Нежности*; пер. с фр., в: *Бюсси-Рабютен Р. де. Любовная история галлов*, Москва: Ладомир; Наука, сс. 199–125.
- Ямпольский, М. (2004) *От символического тела к репрезентативному пространству*. Кн. 1. *Возвращение Левиафана: Политическая теология, репрезентация власти и конец Старого режима*, Москва: Новое лит. обозрение, 800 с.
- Grey, T. (2015) *Anish Kapoor Redecorates Versailles' Gardens*, in: *The Wall Street Journal*, June 4, [Website]. Retrieved May 12, 2019, from <http://www.wsj.com/articles/anish-kapoor-redecorates-versailles-gardens-1433445499>
- Louis XIV. Maniere de montrer les Jardins de Versailles*, in *Ressources pédagogiques du château de Versailles [Website]*. Retrieved May 12, 2019, from http://ressources.chateauversailles.fr/IMG/pdf/maniere_de_montrer_les_jardins_de_versailles_par_louis_xiv.pdf
- Louis XIV. Mémoires. Réflexions sur le métier de Roi, Instructions au duc d'Anjou, Projet de harangue* (2001). Paris: Tallandier, 288 p. Retrieved May 12, 2019, from taidokohe.cf/2199.pdf

Анна Місюн

FOLIES VERSAILLES: SMIXI ZABAVI U DISKURSI ABSOLUTIZMU

Стаття присвячена продуктивності міждисциплінарного підходу до дослідження дискурсу смішного в культурі абсолютизму: маніфестації облігаторного сміху і веселоців, кодекси забав і проведення часу, візуалізація і легітимація дозвілля тощо. Мета аналізу – виявити повсякденні і символічні контексти смішного в просторі Версаля, артикульованих як в просторової організації палацу і паркового комплексу, так і в кодексах Людовика XIV по освоєнню цього простору. **Ключові слова:** Версаль, абсолютизація смішного, культурно-політична конверсія простору дозвілля, локальна ментальність, просторова організація, репрезентація влади, естетика дозвілля.

Anna Misyun

FOLIES VERSAILLES: LAUGHTER AND FUN IN DISCOURSE OF ABSOLUTISM

The article is devoted to the productivity of an interdisciplinary approach to the study of the discourse of the amusing in the culture of absolutism:

manifestations of obligatory laughter and fun, codes of fun and pastime, visualization and legitimation of leisure, etc. The purpose of the analysis is to reveal the everyday and symbolic contexts of the funny in the Versailles space, articulated both in the spatial organization of the palace and the park complex and in the codes of Louis XIV for the development of this space. Based on the material of the spatial constructions of the Gardens, the declarative “Maniere de montrer les Jardins de Versailles”, created by Louis XIV himself, the methods of organizing holidays and codes of conduct of the courtiers, it is concluded that control over the Life of the Court is absolutized. Laughter, including comedies, water traps, fun, big and small holidays become an instrument of cultural-political conversion of the space of leisure into the representation of absolute power.

Keywords: Versailles, absolutization of the funny, cultural-political conversion of the space of leisure, local mentality, spatial organization, representation of power, aesthetics of leisure.

References

- Beaussant, Ph. (2002) *Lyudovik XIV, korol-artist*; per. s fr. [Louis XIV, King the Artist], Moskva, Agraf. 272 p.
- Lenotre, G. (2003) *Povsednevnyaya zhizn Versalya pri korolyah*; per. s fr. [The daily life of Versailles during the kings], Moskva, Molodaya gvardiya, 230 p.
- La Fontaine, J. de. (1964) *Lyubov Psihei i Kupidona*; per. s fr. [Love Psyche and Cupid], Moskva–Leningrad, Nauka. Retrieved May 12, 2019, from [https://www.rulit.me/books/lyubov-psihei-i-kupidona-read-295610-\(1-71\).html](https://www.rulit.me/books/lyubov-psihei-i-kupidona-read-295610-(1-71).html)
- Malov, V. (1991) *J.-B. Colbert. Absolyutistskaya byurokratiya i frantsuzskoe obschestvo* [J.-B. Colbert. Absolutist bureaucracy and French society], Moskva, Nauka. 240 p.
- Malov, V. (1996) *Lyudovik XIV: Opyit psihologicheskoy harakteristiki* [Louis XIV: Experience of psychological characteristics], *Novaya i noveyshaya istoriya*, Moskva, № 6, pp. 152–170.
- Neklyudova, M. (2008) *Iskusstvo chastnoy zhizni: Vek Lyudovika XIV* [The Art of Privacy Life: The Century of Louis XIV], Moskva, OGI. 440 p.
- Perouse de Montclos, J.-M. (2006) *Versal*; per. s fr. [The Versailles], Moskva, Slovo, 424 p.
- Rakova, A. (2004) *Versalskie prazdniki Korolya-Solntse* [Versailles holidays of the Sun King], Sankt-Peterburg, Izd-vo Gos. Ermitazha, 16 p.
- Sidorenko, M. (2013) *Reprezentativnyy obraz Lyudovika XIV v tvorchestve Molera* [The representative image of Louis XIV in the work of Moliere], *Idei i idealy*, № 2 (16), pp. 86–94.
- Scudery, M. de. (2010) *Karta strany Nezhnosti*; per. s fr. [Map of the Country

- of Tenderness], *Bussy-Rabutin R. de. Lyubovnaya istoriya gallov* [Love hisstory of galls]. Moskva, Ladimir; Nauka. pp. 199–125.
- Solnon, J.-F., Sessol B. de, Valloire F. (2007) *Versal*; per. s fr. [The Versailles], Moskva, BMM, 296 p.
- Yampolskiy, M. (2004) *Ot simvolicheskogo tela k reprezentativnomu prostranstvu*. Kn. 1. *Vozvrashchenie Leviafana: Politicheskaya teologiya, reprezentatsiya vlasti i konets Starogo rezhima*. [From a symbolic body to a representative space. Book 1. The Return of Leviathan: Political Theology, Representation of Power, and the End of the Old Regime], Moskva, Novoe lit. obozrenie, p.800
- Grey, T. (2015) *Anish Kapoor Redecorates Versailles' Gardens*, in: *The Wall Street Journal*, June 4. Retrieved May 12, 2019, from <http://www.wsj.com/articles/anish-kapoor-redecorates-versailles-gardens-1433445499>
- Louis XIV. Maniere de montrer les Jardins de Versailles*, in: *Ressources pédagogiques du château de Versailles*. Retrieved May 12, 2019, from http://ressources.chateauversailles.fr/IMG/pdf/maniere_de_montrer_les_jardins_de_versailles_par_louis_xiv.pdf
- Louis XIV. Mémoires. Réflexions sur le métier de Roi, Instructions au duc d'Anjou, Projet de harangue* (2001), Paris, Tallandier, p. 288. Retrieved May 12, 2019, from taidokohe.cf/2199.pdf

Стаття надійшла до редакції 15.04.2019.
Стаття прийнята 28.04.2019

ЗМІСТ**Розділ 1. ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОГРАМИ ПО ВИВЧЕННЮ СМІХУ ТА СМІХОВОЇ КУЛЬТУРИ**

Кирилюк О. Універсально-культурні аспекти у дослідженнях сміху в часописі «Докса»	8
Золотарєва Е., Золотарєва К. Трансформации одесского фестиваля смеха «Юморина»: 45-летний путь ніверсально-культурні аспекти у дослідженнях сміху в часописі «Докса»	20
Павлова О. Міра диференціації, спосіб сигніфікації комізмута динаміка його політичних аплікацій	31
Ерєменко А. Новая форма диалектики - оксюморонная диалектика	39
Колесник Е. Юмор палеонтологов	50
Буцикіна Є. «Трансгресивний сміх» Жоржа Батая в контексті критики філософії модерну	61
Михайлюк О., Вершина В. Сміх і культура (семіотичний аспект)	72
Рубський В. Соотнесение мировоззрений в контексте смеховой культуры	82

Розділ 2. ФЕНОМЕН СМІХУ В СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНОМУ ВИМІРІ

Мисюн А. Folies versailles: смех и забавы в дискурсе абсолютизма	95
Райхерт К. Осмысление мозифицированных диктаторов XX века в политико-этическом ключе	106
Кожем'якіна О. Маніпулятивні ефекти сміху в дискурсі довіри	120
Тихомірова Ф. Міський соціальний проект лікарняної клоунади як інноваційна форма сміхової культури	132
Бородіна Н. Вінні-Пух та розлади харчової поведінки	144
Платика Ю. Одесский исторический анекдот как форма меморации личности	155

Розділ 3. СМІХ ТА КОМІЧНЕ У МИСТЕЦТВІ

Грибкова Ю., Кашуба М. «Енеїда» Івана Котляревського в контексті романтичної іронії	166
Королькова О. Романтическая ирония как дискурс: Э. А. По	176
Semotiuk O. Ukrainian-Russian military conflict in American, German and Ukrainian political cartoons: quantitative and qualitative analysis	185
Афанасьев А., Василенко И. Проблема смеха в философии фотографии	200
Ковальова Н., Левченко В. Межі смішного: провокація як трансгресія (на матеріалах музично-драматичного мистецтва)	212

Розділ 4. ЛАУРЕАТИ КОНКУРСУ ПАМ'ЯТІ НЕЛЛІ ІВАНОВОЇ-ГЕОРГІЄВСЬКОЇ

Уткин О. Категория «Единое» и мистический опыт. Герменевтическая стратегия интерпретации мистического текста	223
---	-----

Розділ 5. ФІЛОСОФСЬКІ ЕСЕЇ

Соболевская Е. Вдруг... ..	235
-----------------------------------	-----

Розділ 6. КРИТИКА

Голубович І. Модуси сміху в соціокультурній динаміці: соціально-філософська рецепція Ольги Мальцевої	243
---	-----

CONTENTS

Section 1. RESEARCH PROGRAMS ON THE LAUGHTER AND
LAUGHING CULTURE

Kyrylyuk O. Universally-cultural aspects of laughter researching in «Doxa»	8
Zolotarova E., Zolotarova K. Transformation of odesa festival of laughter «yumorina»: 45-year path	20
Pavlova O. Measure of differentiation, mod of signification of comic and dynamics of its political applications	31
Yeremenko A. New form of dialectics - oxymoronic dialectics	39
Kolesnik O. Humor of paleontologists	50
Butsykina E. Georges Bataille's "transgressive laughter" in the context of modern philosophy criticism	61
Mikhailiuk O., Vershyna V. Laughter and culture (semiotic aspect)	72
Rubskiy V. Comparison of worldviews in the context of laughter culture ..	82

Section 2. THE PHENOMENON OF LAUGHTER IN THE SOCIO-ETHICAL
DIMENSION

Misyun A. Folies versailles: laughter and fun in discourse of absolutism ...	95
Rayhert K. The comprehension of the moefied dictators of the XXth century in a political and ethical manner	106
Kozhemiakina O. Manipulative effects of laughter in the discourse of trust	120
Tikhomirova F. Urban social project 'hospital clown' as a new form of laughter culture	132
Borodina N. Winnie the Pooh and eating disorders	144
Platyka Y. Odessa historical anecdote as a memorial form of personality	155

Section 3. LAUGHTER AND THE COMIC IN ART

Gribkova Y., Kashuba M. «Aeneid» by Ivan Kotlyarevsky in the context of romantic irony	166
Korolkova O. Romantic irony as a discourse: E. A. Poe	176
Semotiuk O. Ukrainian-Russian military conflict in American, German and Ukrainian political cartoons: quantitative and qualitative analysis	185
Afanasyev A., Vasilenko I. The problem of laughter in the philosophy of photography	200
Kovalova N., Levchenko V. The boundaries of funniness: provocation as transgression (on the materials of musical-dramatic art)	212

Section 4. LAUREATS OF THE CONTEST IN THE MEMORY OF NELLY
IVANOVA-GEORGIYEVSKAYA

Utkin O. The category «the one» and a mystical experience. Hermeneutic strategy of an interpretation of a mystical text	223
--	-----

Section 5. PHILOSOPHICAL ESSAYS

Sobolevskaya E. Vdrug (Suddenly)	235
--	-----

Section 6. CRITICISM

Golubovich I. Modes of laughter in socio-cultural dynamics: socio-philosophical reception of Olga Maltseva	243
---	-----

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

- ставити проблему в загальному вигляді і зазначати її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями;
- аналізувати останні досягнення і публікації, що розглядають зазначену проблему і становлять передумови цієї статті;
- виділяти ті частини загальної проблеми, що доки не знайшли розв'язання і що становлять завдання цієї статті;
- чітко формулювати цілі і завдання статті;
- викладати основний матеріал із обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- зазначити висновки із цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі;
- додавати **анотації** (3 речення), **ключові слова** (до 5 слів), **назву статті** та **П. І. Б.** двома мовами: українською та російською;
- додавати **анотації** (200 слів), **ключові слова** (до 5 слів), **назву статті** та **П. І. Б.** англійською мовою;
- УДК,
- шифр Times New Roman, кегль 14, інтервал 1,5;
- обсяг статті – 14,5 тис.–22 тис. знаків;
- ширина сторінки – 16,5 см;
- лапки використовувати такі: « »;
- в разі необхідності наголос зазначати курсивом: недоторканість – недоторканість;
- список літератури розміщати після тексту статті за абеткою із наданням **повного** бібліографічного опису (приклад опису різних типів посилань):
 Ковалева, Н. (2013) *Современный хореографический театр: танец как «приглашение к Реальному»*, в: *Аркадия*, Одесса, № 1 (36), сс. 22–26.
 Серкова, Н. (2019) *Запрещенный прием. Об ауре и порнографии искусства*, в: *Художественный журнал*, Москва, № 108. Дата звернення: 01.04.19. Режим доступу: <http://moscowartmagazine.com/issue/89/article/1957>
 Ямпольский, М. (2015) «Никакого искусства не существует, есть разные антропологические практики постижения мира». *Интервью о границах искусства, формах его легитимации и конце большого стиля*, в: *Постнаука*. 19 июня 2015. Дата звернення: 01.04.19. Режим доступу: <https://postnauka.ru/talks/48454>.
 Ortega y Gasset, J. (1972) *The Dehumanization of Art*, in: *The Dehumanization of Art and Other Essays on Art, Culture, and Literature*. Princeton: Princeton University Press, pp. 65–83.

Sontag, S. (2013) *Against Interpretation and Other Essays*. New York: Farrar, Straus and Giroux.);

- посилання на джерела – у вигляді внутрішньотекстових посилань, у квадратних дужках: [Грицанов 2001: 842], – де першим іде прізвище автора джерела, потім рік видання, після двокрапки – номер сторінки з цього джерела;
- примітки поміщати у вигляді кінцевих посилань **перед** списком літератури;
- у кінці статті розміщати References, у яких назву джерела, зробленого кирилицею, транслітерувати латиницею; обов'язково додавати в квадратних дужках переклад назв статей, журналів та книг англійською мовою (наприклад, Kovaleva, N. (2013). *Sovremennyiy horeograficheskiy teatr: tanets kak «priglasenie k Realnomu»* [Modern choreographic theater: dance as an «invitation to the Real»], in: *Arkadiya*, Odessa, № 1 (36), pp. 22–26).
- сторінки **не** нумерувати, переноси **не** ставити;
- відомості про автора надсилати окремим файлом: повністю прізвище, ім'я, по батькові, посада, місце праці, вчений ступінь, звання, адреса (службова і домашня), телефони. Адреса електронної пошти автора – обов'язково.
 Невиконання зазначених вимог дає підстави для відмови в прийомі статті до публікації.
 Статті до редакції надсилати за електронною адресою: culturology.onu@gmail.com

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Δόξα / Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології. Вип. 1 (31).
Сміх та сміхова культура. Одеса: Акваторія, 2019, 260 с.

Це видання – тридцять перший випуск збірника наукових праць з філософії та філології, присвячений проблемам дослідження феномена сміху та сміхової культури у соціальному, науковому, релігійному та культурному житті. В статтях розглядаються філософські, культурологічні, антропологічні, літературознавчі та ін. аспекти вивчення природи сміху.

Для фахівців з філософії та філології, аспірантів і студентів-гуманітаріїв і широкого кола читачів.

Δόξα / Doxa. *Collected Scientific Articles on Philosophy and Philology*. I. 1 (31). *Laughter and Laughing Culture*. Odessa: Aquatoria, 2019, 260 p.

This edition is the thirty first issue of the collected scientific articles on philosophy and philology devoted to various problems of laughter and laughing culture researching. The articles consider the philosophical, cultural, anthropological, philological etc. aspects of the laughter phenomenons researching.

For philosophers, philologists, students on the humanities and wide circle of readers.

Комп'ютерна верстка та оригінал-макет – В. Л. Левченко

Свідоцтво Держкомінформу України серія КВ № 6910 від 30.01.2003 р.

Адреса редакції – вул. Дворянська, 2,
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
факультет історії та філософії, Одеса, 65026, Україна;
e-mail: culturology.onu@gmail.com

Підписано до друку 26.06.2019 р.

Формат 60*84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman

Друк офсетний. Обліково-видавн. арк. 14,5

Наклад 300 прим.

Надруковано ФОП Назарчук С. Л.

Свідоцтво ВО2 № 948403 от 10.09.2001 р.

65009, Одесса, Фонтанська дорога, 10, тел 795-57-15.

e-mail: selen_odessa@ukr.net